

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

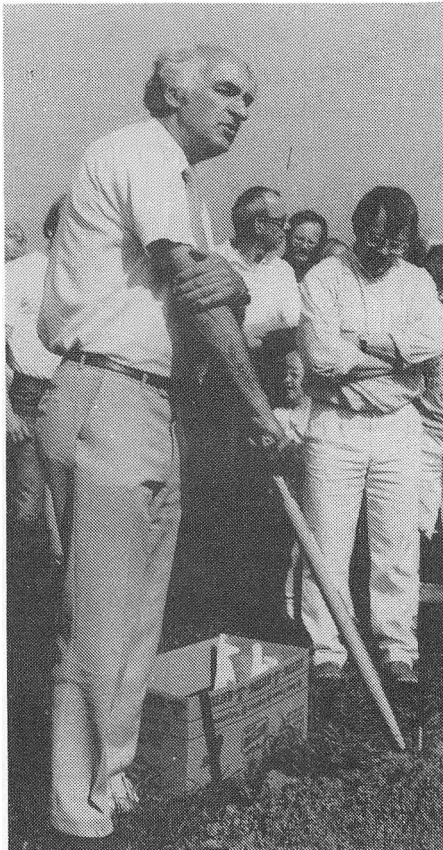
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NOMUS

NORDSJÆLLANDSK MUSEUMSFORENING * NR. 2 1988

INDHOLD:

SMEDENS HUS 3

DE VARE DERMED FULD-
KOMMEN FORNØYEDE 6

BØNDER OG ROMANTIK 8
- en udstilling

SOMMERENS UDS STILLINGER .. 10

BORGERSTIFTELSEN 11

AT SKRIVE I MANDTAL 13

SET OG SKET 14

Borgmester Jens S. Jensen på
Sophienborg den 27. maj 1988

SPAREBØSSEN 16

SAGT DIREKTE

Om navnet NOMUS på forsiden har flere spurgt: Er det latin? Hvad betyder det?

Svaret er Nordsjællandsk MUSEumsforening. Men det betyder også, at vi har udvidet vore aktiviteter. Bladet sendes gratis til alle medlemmer, som også har gratis adgang til Folkemuseets afdelinger i Helsingørsgade og på Sophienborg. Medlemmer får også rabat på museets udgivelser.

Medlemsskaren kan aldrig blive for stor. Den er forudsætningen for offentlig bevågenhed og økonomisk støtte, som er livsnødvendig for os.

Hvad har vi at byde vore medlemmer på? Noget er allerede nævnt, og mere kan nævnes.

Nyindretningen af museets "store aflægger" på Sophienborg er allerede i fuld gang. Her vil der, som det fremgår af oversigten andetsteds i NOMUS, i sommerens løb være en lang række arrangementer. Og her påbegyndtes under festlige former for få uger siden genopbygningen af Husmandsstedet, som nu vil få en fremtid i naturskønne omgivelser svarende til dem, det oprindeligt havde i Laugø.

Vi glæder os over den gode modtagelse, det første nummer af medlemsbladet har fået og håber at kunne gø-

re diadet stadig bedre fremover.

Sagt helt direkte: Vi har brug for hjælp fra alle vore medlemmer, og vi har brug for mange nye medlemmer. Sympati alene er desværre ikke nok.

I dette nummer af NOMUS er indlagt to giroindbetalingskort. Det ene er beregnet til kontingentindbetaling fra vore gamle medlemmer: 40 kr. for enkeltpersoner og 60 kr. for en familie. Det andet er til nye medlemmer, som vi håber, de gamle medlemmer vil skaffe os.

I håbet om mange nyindmeldelser i Nordsjællandsk Museumsforening siger vi på forhånd tak for indsatsen. HJC

NOMUS er medlemsblad for Nordsjællandsk Museumsforening, som varetager driften af Nordsjællandsk Folkemuseum i Hillerød. Museet dækker landbokulturen i Nordsjælland og er samtidigt byhistorisk museum for Hillerød.

NOMUS udkommer 3-4 gange årligt og sendes til alle medlemmer af Nordsjællandsk Museumsforening.

REDAKTION:
Hans Jørgen Clementsen (ansvarsh.)
Flemming Beyer
Niels Arne Hansen
Aksel Willadsen

Redaktionens adresse:
Nordsjællandsk Folkemuseum
Helsingørsgade 65, 3400 Hillerød
Telefon: 02 26 43 79
Giro: 6 41 55 39

Forsidebilledet: Fra Sophienborg den 27.maj. Borgmester Jens S. Jensen giver det nedgravede hestekranium under Husmandsstedet gode ord med på vejen.

SMEDENS HUS

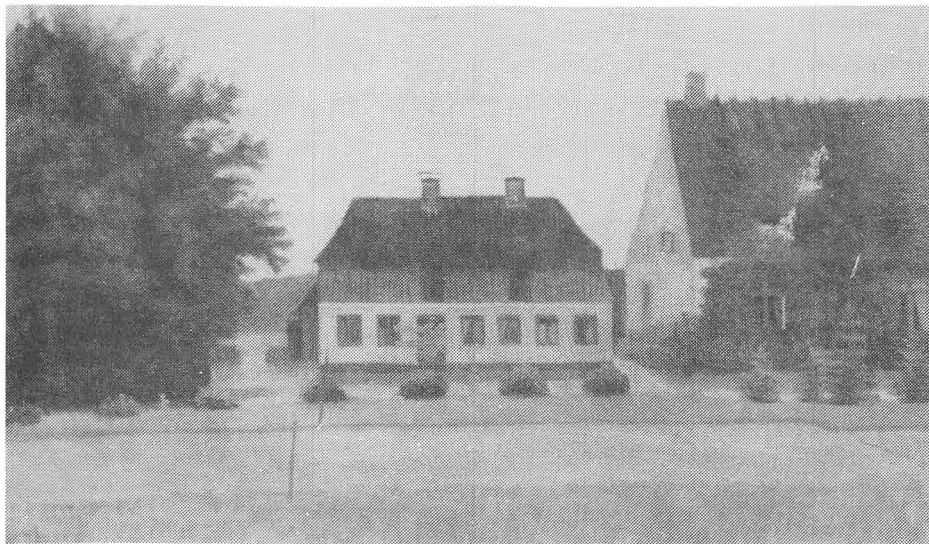
På en tur gennem Hillerød kom jeg en dag i snak med en ældre håndværker, der hele sit liv havde boet her på egnen. I samtalens løb kom vi ind på det hus, jeg selv boede og stadig bor i.

Det varede ikke længe, før jeg blev inviteret med hjem. Sådan gik det til, at jeg hjemme hos denne gamle Hillerød-borger fik præsenteret et maleri af netop mit hus, som det så i 1897, altså for næsten hundrede år siden. Billedet var malet af en på den tid kendt Hillerød-maler W. Chr. Bendz. Da billedet blev malet, var huset forsynet med to skorstene, men havde ingen kvist.

Mod vest ser man enden af den såkaldte gamle lade. Denne indeholdt i den østre ende beboelse for en af Stutteriets ledende folk. Svarende til husets østende ses gavlen af den gamle bygning, der indeholdt både smedje, vognport og stald.

De nævnte to skorstene på huset viser, at det har rummet to ildsteder. Det hænger igen sammen med, at huset, trods sin lidenhed efter vores dages forhold, har haft to lejligheder, en smede- og en fodermesterbolig.

Adgangsvejen til disse to boliger var dengang den nuværende Kastanielalé, mens den egentlige vej til Hillerødsholm var Lindealléen, der førte frem til gardens store port.

Det må i denne forbindelse nævnes, at der ikke var nogen egentlig hovedbygning til Hillerødsholm. Hovedbygningen var jo slottet. Forvalteren boede dog i en af de lange længer.

Ud over vores hus var der selvsagt mange andre arbejderboliger i området, der hver for sig har haft deres historie at fortælle. På samme måde som vores hus i Hillerødsholmsallé.

C. E. Kragbøll

*

Vi bringer ovenstående beretning om Smedens Hus i håb om, at den vil kunne inspirere mange flere til i NOMUS at fortælle, hvad de ved, om det sted, hvor de bor.

Tilskyndet af C. E. Kragbølls indlæg om sit hus og dets baggrund aflagde museumsinspektør, cand.arch. Flemming Beyer besøg. Det førte til endnu flere kommentarer. HJC

*

Mange bygninger har i tidens løb måttet lade livet for "udviklingen". Spredt i byen findes dog stadig enkelte, forholdsvis gamle bygninger. De afslører sig ved deres velproportionerede bygningskrop kombineret med mere eller mindre tydelige bygningsdetaljer.

Til disse huse hører det såkaldte "Smedens Hus" i Hillerødsholmsallé, der sammen med et hus mere vest for udgør de eneste bevarede bygninger fra den engang så prægtige Hillerødsholm ladegård.

Bygningen fremstår i dag rødmalet på en grovt pudset murflade med kraftig, hvidmalet gesims og teglhængt vinkeltag. Mod gaden er en bred gavlkvist, og overalt er der hvidmalede torammede vinduer.

Alle disse forhold behøver ikke at betyde nogen høj alder på bygningen. Går man imidlertid denne lidt mere efter "i sømmene", dukker den ene ef-

ter den anden spændende bygningsdetalje frem.

Noget af det, der først falder i øjnene, er murenes karakter og deres tykkelse, som er omtrent 45 cm, hvilket svarer til 1,5 sten. Ligeledes peger fagdelingen på, at her befinder man sig i et ældre hus. Bygningen fremtræder i dag på ti bjælke- og spærfagmed en fagbredde på mellem 1,1 og 1,3 meter.

Afstanden mellem bjælkerne og disses udformning giver sammen med de indvendige skillemure et fingerpeg om, hvordan bygningen oprindeligt var indrettet. Iagttagelser som forskellige gulvhøjder og frem for alt en del ældre døre gør det muligt ad bygningsarkæologisk vej at følge husets ændringer og de forskellige familiers boligforhold frem

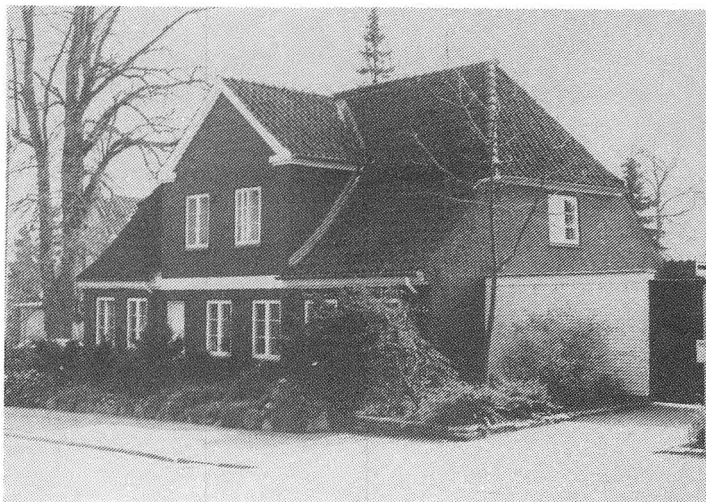
til i dag.

På Nordsjællandsk Folkemuseum opbevares en dørfyldning fra "Smedens Hus", i hvilken der indbrændt nogle kongelige bomærker fra hestestuttoriets tid. Muligvis har smeden, nogle svende eller lærlinge moret sig med at afprøve brændejernene i en af dørene i smedjen.

I nærmeste fremtid vil museet undersøge bygningen nøjere og forhåbentlig få opklaret, hvor gammelt huset er, og hvordan de enkelte smedes boligforhold har været. Hvem ved? Måske skjuler der sig andre spændende og sjove oplysninger i bygningen.

Når resultaterne fra disse kommende undersøgelser foreligger, vil de blive fremlagt for læserne i et af de kommende numre af NOMUS.

Flemming Beyer

-de vare dermed fuldkommen fornøiede

Udskiftningen i Nødebo skete i 1790, hvor de nuværende skovgrænser mellem Nødebo og Gribskov blev afsat. Men Nødebos overdrev og skov forblev i fællesskabet, og da Kronen samtidig begyndte den såkaldte skovseparation med det formål at få fjernet græsningsen af kreaturer og svin, udtog Kronen først de områder til de "forbeholdne" kongelige skove, som havde den bedste opvækst, og i den anledning forkastede man den plan for overdrevene, som udskiftningsplanen havde forudsat.

Separationskommissionen indstillede derfor til Rentekammeret vedrørende Nødebo, "at man som vederlag for deres overdrevs part i skoven, hvorved megen skøn ung skov til den ende måtte borttrydtes, måtte til denne skovs konservation udlægges dem vederlag derfor i den fra stutriet afgivne vang Stenholt Indelukke kaldet, hvori skal findes en betydelig strækning af side (fugtige) enge, som ligger lige så bekvemt for Nødeboerne, og hvormed de skal kunne være bedre tjente end med skoven".

Den 6. november 1792 blev der indkaldt til Landvæsensmøde i Stenholt Indelukke. Til stede var Geheimekonferenceråd og amtmand von Levetzow, amtets landvæsenskommissær kaptain

Recke, holtsførster Salicath, landinspektør Fensmark og regimentsskriver Badstuber samt Nødebos 7 bønder.

På mødet blev fremlagt Taxationsfortegnelse, hvori de bestandige vurderingsmænd på Frederiksborg og Kronborg amter, Heile Pedersen og Hågen Torbensen vurderede området til bonitet 6 (tredielaveste bonitetsgrad). Der blev samtidig fremlagt et af landinspektør Goos "udi indeværende år" forfattet kort over området. Det omfattede ialt 85 tdr.land, heri dog indbefattetslotsforvalterdammen, der dog som forhen bliver Hans Majestæt forbeholden.

Dette område skulle tjene som vederlag ikke alene for Nødeboernes græsning i Gribskov, men også deres afgivelse af Nødebo kirkeskov og Hyrdeholt. Det sidste er det område, der under eet hedder Nødebo holt.

Til skel mod Stutterivangene skal bønderne opføre en vold med dobbelte, og kommissionen indstiller, at der til det halve hegn istandsættelse må anvendes de til hegn i den tidligere plan bevilligede 230 Rdr.

Nødebos bønder erklærede på forespørgsel, at de var "fuldkommen fornøiede og ikke vidste noget imod samme at erindre". Forretningen blev herefter sluttet med, at strækningen fra dato blev overdraget Nødebos 7 bønder til nytte og brug og forretningen indsendt til Rentekammerets

approbation.

Helt fornøjede og tilfredse kan bønderne imidlertid ikke have været, for den 24. maj 1794 var der landvæsenstmøde igen.

Denne gang var deltagerne de samme. Dog var en af bønderne død, så det var enken, der mødte, og yderligere mødte en husmand Per Eriksen. Denne og bonden på Vingegården krævede vederlag for fire høveders græsning i Gribskov, hvilket skovkommissionen havde lovet dem.

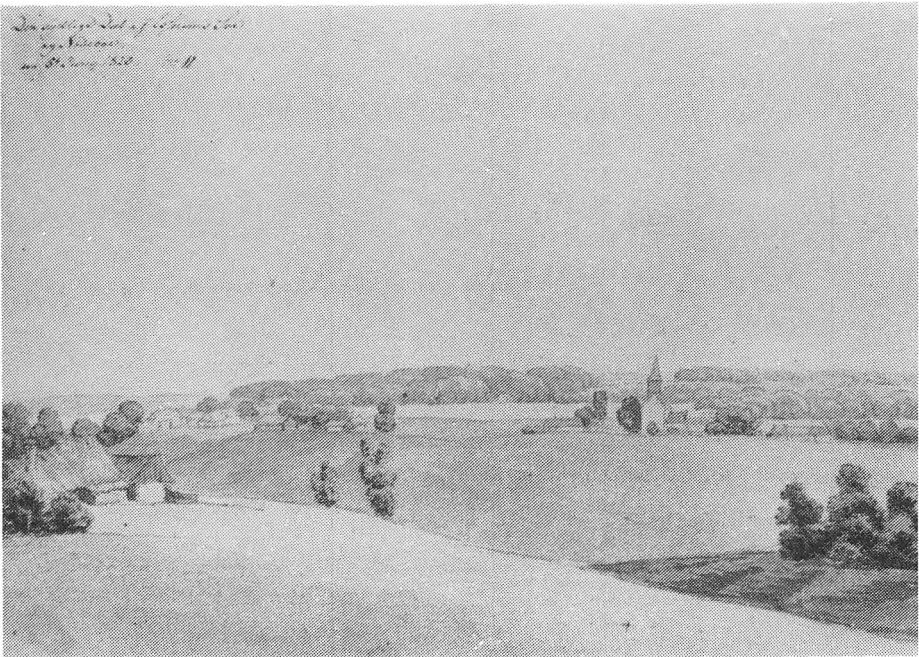
Opgaven var iøvrigt at inndele området mellem de enkelte bønder. Her havde landinspektør Goos tegnet et kort med forslag til fordeling. Lodderne var gennemgående lige sto-

re. Dog var den ene større, fordi en del af den er tæt bevokset med bøgeskov, og den vil lide meget ved kreaturerne drift til de øvrige lodder. Samtidig fastlagdes adgangsvejene til de forskellige lodder.

Det vederlag, som var tildelt for fire høveders græsning i Gribskov, tildeltes kun de to for deres livstid, men ikke for konernes, ligesom tørveskær var reserveret Hans Maje-stæt Kongen.

Efter at lodderne var blevet afsat i marken, var der den 14. juli påny møde, hvor lodderne blev fordelt ved lodkastning.

Her blev yderligere fremlagt beregning over, hvad det vil koste at

opføre hegnet som beskrevet, samt beregning over de omkostninger, som skal anvendes, når lodderne skal svare til den værdi, hvortil de var ansatte ved taxationen.

Beregningen hviler på det beløb, som betaltes til nordsjællandske bønder for at opføre stengærder indtil 1790. Der betaltes halvdelen til Nødebos bønder og derudover et mindre beløb til nødvendige forbedringer.

Hermed var bønderne ikke fornøjede, og efterhånden kommer der nye beregninger om hjælp til indgrøftning af de enkelte lodder, godtgørelse for skov der bliver stående på de enkelte lodder og afgivelse af jord til grøfter.

Bønderne var ikke særligt fornøjede med den jord, de havde fået til- delt, men endelig den 12. marts 1797 kunne der sættes punktum i kommissionsberetningen.

Det hører med til historien, at ifølge lokale berettere i Nødebo blev der især ved det første kommissionsmøde udskænket brændevin i så rigelige mængder, at bønderne næppe sansede, hvad der foregik.

Aksel Willadsen
Nødebo

Kilde: Landvæsenskommissionens indberetning til det kongelige rentekammer om udskiftningen af Stenholt Indelukke. (Rigsarkivet)

BØNDER og ROMANTIK

Sommerens udstilling på Sophienborg "BØNDER og ROMANTIK, forestillinger om bondekultur gennem 200 år har forbindelse med 200 års jubilæet for Stavnsbåndets ophævelse i 1788. Fem egns museer i Frederiksborg amt har indgået et samarbejde omkring de udstillinger, som hvert af dem afholder i denne anledning.

På Nordsjællandsk Folkemuseum har vi valgt ovenstående emne, fordi vi synes, det kunne være spændende at belyse, hvilken indflydelse gengivelsen og indsamlingen af elementer fra den gamle bondekultur har haft på vores opfattelse af bønder og landboliv.

Allerede for 200 år siden malede kunstnerne idylliske, landlige scenerier - ofte med bønder i forgrunden, som gengav tidens naturfiloso-

fiske og historiske interesser. Dette billede af et uproblematisk landboliv fastholdt det intellektuelle og kulturelt toneangivende borgerskab op til begyndelsen af 1900-tallet. Det blev især forstærket, da interessen for at bevare "det, der var ved at forsvinde" ved industrialismens gennembrud, blev styrket ved oprettelsen af de kulturhistoriske museer, hvoraf de første kom i slutningen af 1800-tallet.

Anders Uhrskovs tanker om et folkemuseum for Nordsjælland ligger på linie med disse tanker.

Museerne blev oprettet af borgerskabet, og det var også dem, der genbrugte elementer fra bondekulturen i deres egen selvforståelse. F.eks. Indrettede de stuer i gammel bondestil, dansede folkedans eller pyntede deres stuer med gamle genstande. Borgerskabet forbandt sig herved med en interesse for det historiske - og i deres øjne specielt danske - og det, der var ægte og uspoleret i forhold til storby og industri.

Udstillingen ønsker at vise vekselvirkningen mellem denne romantiske forestilling, genbrugen af elementer fra den gamle bondekultur, og hvordan det egentlig var at være bonde til skiftende tider gennem de sidste 200 år. Denne vekselvirkning

er belyst på fire områder:

1. inden for malerier, tegninger og tryk.
2. ved interessen for og indsamling og bevaring af de gamle dragter.
3. igennem oprettelsen af Nordsjællandsk Folkemuseum og dets første periode.
4. i nutidens reklamer.

Fiktion og virkelighed er således stillet op over for hinanden på udstillingen, i hvilken der indgår både billeder og genstande.

Finn Reindahl
Kirsten Rykind-Eriksen

"De gamles søndag", maleri fra 1903 af Valdemar Kornerup (1865 - 1924)

UDSTILLINGER OG ÅBNINGSTIDER I SOMMEREN 1988

I **Helsingørsgade 65** vises den permanente udstilling samt en særudstilling om "Borgerstiftelsen - en grunds historie gennem 300 år". Udstillingen er baseret på arkæologiske og arkiv-undersøgelser af grunden i Helsingørsgade i Hillerød.

Udstillingen åbnes søndag den 26. juni.

På **Sophienborg** vises to udstillinger, nemlig:

"Bønder og Romantik - opfattelser af bondekultur i Nordsjælland gennem 200 år". Det er en særudstilling i anledning af Stavnsbåndsjubilæet.

"På vandretur gennem oldtiden" er en særudstilling om forhistorisk tid i Frederiksborg amt med særlig vægt på Hillerødområdet.

På Sophienborg indledes sommersæsonen søndag den 19. juni kl. 14.00, hvor formanden for Nordsjællands Landboforening og Stavnsbåndskomiteen Gunner St. Hansen åbner udstillingen for publikum.

Vi holder "aktivitetsdage" på to søndage. Den 26. juni demonstreres flinthugning og fremstilling af oldtidsredskaber. Den 24. juli er der markedsdag med fremstilling og salg af "varer" fra før industrialiseringen. Endvidere foregår der hugning af bindingsværkstømmer og fremstilling af lersten til Husmandsstedet.

*

Både på **Sophienborg** og i **Helsingørsgade** er der åbent fra den 19. juni til og med den 14. august 1988. Der er åbent hver dag undtagen mandag kl. 11 - 16.

"På vandretur gennem oldtiden" er en udstilling, der fortæller om forhistorien i Frederiksborg amt. Formålet med udstillingen er at give et billede af det kulturlandskab, vi dagligt færdes i. Den skal få de besøgende til selv at tage på tur i området og finde de mange synlige fortidslevn. Det kan være stenalderens skorstensgrave eller bronzealderens markante gravhøje.

Udstillingen er kommet i stand gennem et samarbejde mellem egnsmuseerne i amtet og Amsarkæologisk Kontor i Gilleleje. Udstillingen er arrangeret af mag.art. Inge M. Hansen.

Den fælles vandreudstilling bliver suppleret med lokale genstande fra Hillerød, Skævinge, Allerød m.fl. Disse er lånt fra private og fra Nationalmuseet, hvortil yderligere kommer genstande fra Nordsjællandsk Folke-museums egne samlinger.

BORGERSTIFTELSEN

- en grunds historie gennem 300 år

Sommerens udstilling på museet i Helsingørsgade har ovennævnte titel. Den tager sit udgangspunkt i de arkæologiske undersøgelser, der blev foretaget på grunden i 1985. Borgerstiftelsens bygninger, som lå i Helsingørsgade omtrent ud for Bakkegade, blev alle nedrevet i dette år.

Ifølge bøger om Hillerøds historie skulle der på grunden have ligget en Kongelig Jægergård i 1600-årene. Dette var baggrunden for den arkæologiske undersøgelse, som fremdrog rester af flere forskellige bygninger. Den ældste bygning viste sig at stamme fra 1600-årene og indeholdt en fornemt muret kælder med kampestensgulv.

Kælderen var, efter fundmaterialet at dømme, blevet tilfyldt engang i midten af 1700-årene i forbindelse med opførelsen af et nyt hus uden kælder.

Fra skriftlige kilder ved vi, at Hillerød har været hærget af flere store bybrande. Den brand, der opstod i 1733, ødelagde store dele af Helsingørsgade, deriblandt den kongelige Jægergård.

Det meget store og spændende genstandsmateriale varierede lige

fra dusinvis af fint dekorerede lerpotter til kridtpiber, mønter, glas og læder m.m. Desuden var der et par fine bronzegenstande, som af Nationalmuseet blev erklæret for Danefæ, bl.a. en engelsk bronzeske fra omkring 1650.

Museet har nu gennemgået skøde- og skifteprotokoller m.m. for at få historiske oplysninger, som kan supplere de arkæologiske iagttagelser. Det er også lykkedes at finde navne på de forskellige ejere tilbage til omkring år 1700, og gøre rede for hvilke erhverv der har været udøvet på ejendommen.

Hvad angår bygningernes udformning og indretning er der foretaget en sammenkobling af de arkæologiske undersøgelser og oplysningerne fra arkiverne. Herved har vi fået et godt billede af husene, ligesom det blev muligt at rekonstruere de to huse der lå på grunden før Borgerstiftelsen.

Beboernes erhvervsforhold er altid et meget spændende emne. Ved udgravningen fremkom en del læderstykker, som tydede på at være fraskær i forbindelse med et læderhåndværk. Desuden fandtes mange stumper af slidte såler.

Arkiverne nævner en Bendt Aagesen, Skoflikker som boende på ejendommen i 1719, sandsynligvis stammer læderet fra hans virksomhed.

Mens vi gravede på grunden tumlede alle med spørgsmålet: Var det

nu den kongelige Jægergård vi havde fundet rester af?

Udstillingen på museet vil give svaret herpå.

Flemming Beyer

Modelgårde for Hillerød efter branden 1692

Særudstillingen om Borgerstiftelsen åbner i Folkemuseets bygning i Helsingørsgade 65 søndag den 26. juni 1988

- AT SKRIVE I MANDTAL

Hvor mange mennesker boede i Hillerød for 200 år siden?

Hvem boede i byen, hvem i sognet?

Hvor store var familierne, hvordan var aldersfordelingen?

Var der forskel på erhvervene i de to områder?

Hvor mange skomagere var der i byen?

Hvorfor boede der schaffere i Slotssognet?

Dette og meget andet kan man få svar på ved at granske i folketællingerne for byen og Slotssognet fra 1787.

*

I Danmark fandt den første tælling sted i 1769, men grundmaterialet blev tilintetgjort, så der kun er tabellerne tilbage.

Den næste tælling blev foretaget i 1787, hvor alle familiemedlemmer blev registreret med navn, alder, beskæftigelse m.m.

De ældste folketællinger blev skrevet med gotisk håndskrift, hvilket vanskeliggør læsningen af dem.

Ved Nationalmuseets udstilling "Madammer og jomfruer" i 1986-87

blev der brug for Hillerøds folketælling fra 1787 som grundmateriale og ligeledes i et lokalhistorisk projekt i to 8. klasser på Hillerødsholmsskolen i 1987. For at lette arbejdet blev den gamle tællingsliste renskrevet på maskine.

I forbindelse med projektet blev det klart, at det kun var muligt at give et fyldestgørende billede af Hillerødområdet, hvis byen og Slotssognet blev betragtet som en helhed. Slotssognets folketælling blev følgelig også maskinskrevet.

Efterhånden opstod tanken om at lade Nordsjællandsk Folkemuseum udgive de gamle mandtalslister som en hjælp i det lokalhistoriske arbejde på arkiver, museer, skoler og til brug i slægtsforskningen.

Folketællingerne for Hillerød og Slotssognet i 1787 inklusive register og oplysning om kongens reskript i forbindelse med tællingen bliver en bog på ca. 75 sider. Den fås kun mod forudbestilling senest den 1. sept. til Nordsjællandsk Folkemuseum, Helsingørsgade 65, Hill.

Kirsten Rykind-Eriksen
Finn Reindahl

12. Juni	2	Peder Larsen	45	gift	Anger 8. 1787	Louise
		Maren Catharine Knudsdatter	45	gift	Anger 8. 1787	Jens Larsen
		Mari Christiane Pedersen	18	ugift	Anger 8. 1787	Louise Larsen
		Jørgen Larsen	—	—	Anger 8. 1787	Jens Larsen
		Maren Jørgensdatter	—	—	Anger 8. 1787	Jens Larsen

SET OG SKET

Lokalsamfundets forandringer i stort og småt afspejler sig almindeligvis også i museets virke. Desuden forsøger museet af egen drift at dokumentere de dagligdags ting, som kun sjældent har offentlighedens eller dag- og ugepressens bevågenhed.

Harløse Brugs

En væsentlig forandring i landsbyen Harløse og ikke mindst for dens beboere var lukningen af Brugsen den 31. dec. 1987. Museet tog derfor ud for at registrere og fotografere bygningerne og butikken inden lukningen. Ullerød Brugs var som ejer meget interesseret i en bevaring af det ældre inventar, samt forretningens ældre papirer og protokoller.

Museet hjemtog også dette, idet det er af stor vigtighed at få samlede helheder, der både består af genstande, papirer, museets egne undersøgelser og foto.

Med denne sag er der nu gode muligheder for at belyse en landsbybrugs opblomstring i vore oldeforældres tid, og lukning i en tid hvor landbefolkningens indkøbsvaner er helt ændrede.

Maskinfabrikken Axel Gottlieb & Søn

Også i Hillerød by er en gammel og traditionsrig virksomhed lukket, nemlig maskinfabrikken Axel Gottlieb og Søn.

Maskinværkstedet har gennem årene arbejdet med mange forskellige produkter, og indtil for nogle år siden var der også et større jernstøberi.

Museet har også her registreret og hjemtaget forskellige genstande m.m., bl.a. nogle produktionsmodeller.

I 1920'erne blev der bl.a. fremstillet cykler på virksomheden. De var af en type med ganske tynde stålstel. Heldigvis var nogle eksemplarer bevaret, ligesom de forskellige værktøjer, der blev brugt ved fremstilling af de håndbyggede cykler.

I forlængelse heraf er museet meget interesseret i oplysninger eller billeder vedrørende cyklerne og virksomheden.

Gamle glasnegativer fra Hillerød

For få måneder siden fik museet godt en halv snes glasnegativer fra tiden omkring århundredeskiftet.

Negativerne er nu kopieret og viser spændende motiver fra det gamle Hillerød, ét er dateret til 1883.

Kopi efter glasnegativ fra omkring år 1900, som viser Slotsgade set fra Torvet i Hillerød

Hvilken fotograf, der har optaget billederne, ved vi ikke, men muligvis er det Rathsach. Til et af billederne kan knyttes den særlige historie, at museet ejer et maleri fra dette århundrede, som tilsyneladende har fotografiet som udgangspunkt.

Lidt af hvert

Inden for museets egne mure er vi igang med at forbedre kioskvirkigheden.

Hidtil har vi kun haft bøger og postkort. Fremover vil de besøgende også kunne erhverve kopier efter

nogle af museets sølvsmykker fra 1700- og 1800-årene. Forhåbentlig kan vi i fremtiden udvide sortimentet med kopier af andre typer genstande.

På Sophienborg vil der i forbindelse med sommerens udstillinger blive indrettet en "kaffestue" hvor man kan sidde og nyde medbragt mad etc., ligesom der vil være borde og bænke i haven. Forhåbentlig får vi også arrangeret, at der kan købes kaffe og the.

Flemming Beyer
Museumsinspektør

SPAREBØSSEN

De første sparebøsser var de store kildeblokke, der stod ved helligkilderne i katolsk tid. Heri kunne man ofre penge til de fattige som tak for helbredelse eller blot som offergave.

Efter reformationstiden var det de enkelte sogne, der selv måtte sørge for de elendige. Selvom der stadig blev samlet ind ved helligkilderne, blev det nu i kirken, de fleste penge indkom. Store kirkeblokke af massivt træ og med mange jernbeslag og låse stod og står stadig mange steder ved kirkedøren.

Nok var der mange flere, der gik i kirke dengang end nu, men der var dog også brådne kar imellem. Man vidste dog, hvor man skulle finde disse, så på kroer og værtshuse blev der ophængt fattigbøsser, jernbeslåede træbøsser eller helt af metal.

Der findes flere beretninger om stjålne og opbrudte fattigbøsser.

På Nordsjællandsk Folkemuseum er der sådan en fattigbøsse. Den er indkommet fra en anonym giver i 1941, og de eneste oplysninger, der følger med er, at den stammer fra Humlebæk smedje. Den ser ud til at være fra 1700 tallet. Den bærer præg af at have været op-

brudt med vold og er sikkert indleveret til smeden til reparation. Hvorfor dette ikke er sket, er der ingen der kan svare på i dag.

Birgit Nilaus

